

Медији умрежени у безначајност, баналност, вулгарност и бруталност

ЧЕДОМИР ЧУПИЋ

Сажетак

Данашње време показује да постоје још перфиднија стања злоупотребе медија, а то су она у којима се у име слободе мишљења, говора и медијских слобода уништавају све слободе. Слобода има једно ограничење, односно парадокс, да се у име слободе може укинути слобода. У уништавању слобода посебну улогу имају сензације помоћу којих се јавност и јавно мњење дезоријентишу и умртвљују. Медијске сензације, када су у питању лични животи, попримају карактеристике „савременог канибализма“. Медијско тржиште, које је у Србији без икаквих правила, подстиче сензационализам. Егзистенцијална несигурност која доминира Србијом захватила је и медијску сцену. Сви су с разлогом у егзистенцијалном страху. У новинарску професију још почетком деведесетих година 20. века уселила се армија неспособних, послушника и слепо оданих онима који су их запошљавали. Електронску медијску сцену преправила је јефтина забава и још вулгарнији језик. Тиранске и диктаторске природе на власти склоне су јавној сатанизацији свих у које сумњају, који су им противници и за које мисле да их могу ускоро напустити. Медијски сензационализам, сатанизација и линч утичу на урушавање, али и уништавање вредности и вредносног система, јер се у јавности стиче утисак да су сви који су у политици и на јавној сцени – исти. Да би се заштитили од тих погубних комерцијално-медијских последица потребно је тачно дефинисати културну политику која треба да буде зауставна брана да незајажљиви, а најчешће најнижи и лаки садржаји владају медијском сценом и утичу на формирање јавног мњења и јавности.

Кључне речи: медији, новинари, слобода, вредности, сензационализам, сатанизација, линч, хајка, неукус, простаклук, вулгарност, бруталност, насиље.

Искуство је показало да се у различитим друштвеним и државним стањима медији на различит начин употребљавају и злоупотребљавају. Најгори начин злоупотребе медија у пропагандне сврхе показан је у тоталитарним политичким порецима.¹ То је стање у којем се не бирају средства да се означе непријатељи и да се против њих покрене тотални вербални рат. Медији служе за саопштавање наредби, нападање противника, измишљање непријатеља и слављењу идеологије, власти и љубљеног вође. Слободе, па и медијске слободе у таквим порецима потпуно се уништавају. Другим речима, оне се у таквим порецима суспендују. Власничка структура, односно нови власници, су

¹ Пропаганду тоталитарних поредака сјајно је описала Хана Арент, која пише да је пропаганда „саставни део 'психолошког рата'... Захваљујући тоталитарној пропаганди, идеолошка научност и њена техника постулирања тврдњи у облику предсказања постигла је завидну ефикасност, и поред апсурдног садржаја тих тврдњи. Има ли, демагошки говорећи, бољег начина да се избегне дискусија него да се неки аргумент потпуно истргне из садашњице и да се каже да ће будућност открити његову исправност?“ (Хана Арент, *Извори тоталитаризма*, Феминистичка издавачка кућа 94, Београд, 1998, стр. 354).

онај перфидни елемент који омогућава порбљавање, вулгаризовање и брутализовање медијске сцене у Србији.

Данашње време показује да постоје још перфиднија стања злоупотребе медија – она у којима се у име слободе мишљења, говора и медијских слобода уништавају све слободе. Слобода има једно ограничење, односно парадокс: да се у име слободе може укинути слобода. У стањима у којима влада голи прагматизам, појединци, интересне групе, политичке елите и вође узурпатори употребљавају слободу да у њено име доведу у питање слободу свих других. Слобода говора, мишљења и јавног иступа постаје заробљена у рукама оних који моћно владају медијском сценом.

У уништавању слободе посебну улогу имају сензације помоћу којих се јавност и јавно мњење дезоријентишу и умртвљују. Сензацијом се замагљују обећања и неуспеси. Посебно предизборна обећања која битно погађају оно за шта су заинтересовани грађани и што представља проблем за њихов квалитетнији и сигурнији живот. Сензације су у служби скретања пажње са битних питања и проблема друштва и државе. Сензацијама се изједначава истина и лаж, правда и неправда, добро и зло, љубав и мржња, лепо и ружно, жртва и целат, шпијун и шпијунирани. Тако се све измеша и на тај начин све значајно и битно за заједнички живот обезвреди и разори. Јавне лажи, клевете, медијски линчеви и медијске хајке помућују здрав разум, уносе немир и неред, шире страх и стрепњу, дезоријентишу људе и стварају осећај несигурности и немоћи. Сензације уништавају професионалне стандарде, форсирају слугеранство и послушност, лицемерје и ласцивност.

Медијским сензацијама ликвидира се критичко мишљење и трагање за истином. Лажи, полуистине и подвале саопштавају се уз намештени шарм и љигаву добру вољу, као и испразну слакторечивост. Сензацијама се повлађује најнижим људским страстима помоћу којих се охрабрује вулгарност и бруталност у јавном простору. То је посебно изражено у електронским медијима и жутој штампи у којима се форсирају разни облици *show-a*, посебно *reality show-a*, као

и ласцивне и измишљене приче о људима. Јефтине забављачи постају медијски јунаци. У име искрености, поверења и поштовања, ненамештености и спонтаности, пласирају се бруталност, огавност и најлошији примери кича и порнографије. Убацују се у програме људи чије су биографије прошаране сумњивим активностима и негативним карактерним цртама. Не мали број учесника долази из миљеа „полусвета“ и криминала. Њихови монолози и разговори припадају периферији људског живота, лошем делу вашаришта, а најчешће њихова комуникација припада арго језику подземља. Необузданост, незајажљивост и простаклук највећим делом преплавили су нашу медијску сцену.

Неспорно је да медијске сензације, када су у питању лични животи, попримају карактеристике „савременог канибализма“. Насрће се на личност, не само до „огољења“, већ до „костију“. Новинари и медији претварају се у „пиране“ на сувом. Ствара се неподношљиво стање вербалног и писаног тероризма, безначајности и неважности које све обесмишљава. Помоћу сензација публика се претвара у масу или гомилу, гладну туђе разголићене интимае, посрнућа, несреће и најнижих страсти. Подстиче се уживање у туђој несрећи и невољи. Цеди се зло из људи. Удес, завист, пакост, напад, псовка, зло, једине су праве вести. На тај начин медијски сензационализам постао је владавина безначајности, баналности, вулгарности и бруталности у јавном животу.²

Медијско тржиште, које је у Србији без икаквих правила, подстиче сензационализам. Најбоље се продају информације које су сензације и огољени спектакли. Добро је приметио Франсис Бал да се управо преко сензација и огољених спектакла повећава гледаност.³ „У њима је све дозвољено: зло-

2 Чедомир Чупић, *Медијска етика и медијски линч*, Чигоја штампа, Београд, 2010, стр. 61.

3 Додао бих и глупост. Ширење глупости на јавној сцени је опако по последицама. Глупост може појединац у личном животу да почини, а на јавној сцени за то мора да сноси одговорност и неку од санкција. Глупост кад се исправља и у личном животу настаје стање у којем се из глупости иде у још већу глупост, а на крају се завршава у насиљу. Промовисање глупости на јавној сцени је једна врста бруталности, односно призивања и толерисања насиља. Почивену глупост треба означити и смес-

чинци, сузе, туга, страх, дакле комплетна гама људских емоција. Позорница овог кривотворног спектакла проширила се на цео свет и обухватила све његове актуелне догађаје. Чудо прогреса омогућило је људима да директно присуствују догађајима из целог света, у тренутку дешавања, не излазећи из својих домова. И тако, све до тренутка док се не ухвате у сопствену замку, односно, док се телевизија не претвори у говорницу за убице... Најпре убијају, потом долазе у студио и пред камерама причају о свом детињству".⁴

У трци за допадљивошћу, шокантним подацима и догађајима, новинари преузимају улоге које им не припадају. Тако „водителј емисије игра улогу судије, новинар – научник, понаша се као стручњак. Из свега настаје нека врста смушености у којој је све искривљено: све се своди на привид правде, вршења власти и научне компетенције. Неће ли напредак технике рашчистити пут за по-

тити у неки лични музеј у који често треба завирити и погледати, посрамити се и извући поуку да се што мање појединаца њоме служи.

4 Франсис Бал, *Моћ медија*, *Clio*, Београд, 1997, стр. 102–103.

вратак магијске мисли да би нас пред камерама *reality shows*, начинила примитивцима који слици придају моћ онога што су традиционална друштва приписивала иконама и обличјима. Спектакл је непрекидан, потпун и бесраман. Телевизија приказује све, па и моје најинтимније ја. Према психоаналитичарима, људи се пред камерама претварају у *borderliners*, тј. у *пограничне становнике*. Они живе на линији која раздваја сан од јаве, истинито од лажног, телевизију од реалности, и гледаоце од учесника, тако да је конфузија потпуна. Лекари наших душа не морају више, као у Фројдово време да лече проблеме настале услед потискивања, већ да се баве *психичком празнином налик рупи у нашој души*."⁵

Егзистенцијална несигурност која доминира Србијом захватила је и медијску сцену. Сви су с разлогом у егзистенцијалном страху. Претња да се сваког момента може изгубити посао постала је владајући образац ућуткивања и застрашивања новинара, који жестоко погађа ове важне посленике медијске

5 Оп. цит. стр. 103.

сцене. Претња укидањем медија, али и претња да се у оквиру постојећих може лако изгубити посао уноси страх и зебњу у новинарску професију. Људи у страху најчешће су у стању да почине разне глупости, али и недеља. Устрашени не располажу собом. Они су у рукама оних који их страше. Страх је погубан за новинарски позив. Зато није чудо што су многи у стању да пишу о ономе у шта нису уверени, нити имају аргумент, нити знају да ли се то уопште догодило. Претња губитком посла доводи их у ситуацију да потписују све, па и измишљено, лажно, клеветничко, увредљиво, брутално и вулгарно. У земљи у којој се криза решава отпуштањем људи, а не стварањем могућности било какве друге врсте запослења, отвара се могућност разних врста манипулација и тешких злоупотреба. У име рационализације и неких виших невидљивих циљева, у име концепата за које не знамо ни када почињу ни када ће се завршити, хиљаде људи је у страху, стрепњи и очајничкој несигурности.

Истовремено се у новинарску професију још почетком деведесетих година 20. века уселила армија неспособних, послушника и слепо оданих онима који су их запошљавали. Тај баласт притиснуо је и нове власти после петооктобарских промена. Ти појединачно неспособни, али организовано надмоћни, успели су да се пресвуку, преживе и новим господарима увуку под кожу и пруже услуге које су биле од самог почетка сумњиве са аспекта професије, али употребљиве са аспекта идеологија и оних који су на власти. Нажалост свака власт у том важном и значајном друштвеном позиву тражи оне који ће је до краја пратити и који ће по сваку цену све што она ради некритички прихватити. Ови неспособни, али жилаво борбени када је у питању преживљавање и одржање, подлежу оној старој логици: *двоструко бијен, троструко употребљив*. Та неспособна армија која се уселила да опслужује медијску сцену потенцијално је увек опасна да је преко разних врста злоупотреба потпуно обеснажи, обезвреди, а када је потребно и уруши и угуши. Негативном селекцијом медијске газде или они који моћно могу да утичу на медије, као што су новооформљени богаташи и политичари, у потпуности држе у

рукама медијску сцену Србије. Ретки су примери медијских острва која још чувају успомену на слободно и професионално независно новинарство и која критички разматрају стварност у Србији. Њихов глас у мноштву поробљених медија дође као вапај, али истовремено као нешто што се слабо чује и чији је утицај изузетно мали. И оно мало слободе у медијима и критичког приступа задржава се махом у оквиру штампаних медија и једва у електронским. Једна приватна телевизија покрила је медијско небо и на том небу замаглила и оно мало медија што одржава колики-толики ниво професионализма.

Електронску медијску сцену преплавила је јефтина забава и још вулгарнији језик. Смењују се слојеви у јефтиној забави у којој испливавају најниже људске страсти и неукус. Разговори се симулирају на тај начин што завршавају у брбљању, нетолеранцији и искључивости. Све се гуши и пригушује опасним демагозима⁶ и неодмереним брбљивцима који и оне који би имали шта да кажу преклопе неодмереношћу, дрскошћу, простаклуком и незајаљљивим вербалним упадицама и нападима. У емисијама које би требало да буду примери одмерености, да подстичу културу разумног и рационалног разговора, појављују се људи који по нивоу

6 „Од памтивека демагози су злоупотребљавали и речи и ствари. Речи су, у њиховој употреби, служиле за лаж, обману и дезоријентацију. Иза њихових страсних обећања увек је следила превара других и споствена корист. Када се наметну заједници она креће ка великој пропасти – из страдања у страдање. Што је њихова лаж крупнија и страст сочнија то је вера у њих већа. То је време када се невера и вера сједињују а људски животи почињу да пропадају. Када се лаж угнезди у људске односе онда људи губе и ослонце и гаранције за живот. То је поплава у којој се људи сналазе од тренутка до тренутка. У таквим ситуацијама нема ни сигурности ни извесности. Лаж, обмана и превара разарају веру и уништавају наду. Неверица и незнање увлаче се у људску душу а страх и стрепња окивају и срце и душу. Речи тријумфују у истинама а понижавају се у лажима. Демагози су и рушитељи и гушитељи. Они раде на обезвређивању и речи и ствари, изједначавању истине и лажи, пропасти институција и јавног живота. То су ђаволи у људском лику, рђави људи, деструктивне природе. Иза њиховог једностраног и пламтећег говора све се урушава, гори и нестаје. Они су произвођачи хаоса и пустошења“. (Чедомир Чушић, *Политика и позив*, Удружење за политичке науке Југославије, Чигоја штампа, Београд, 2002, стр. 43).

онога што пружају на јавној сцени никада не би смели да учествују у људском јавном говору и разговору.

„Радикалски“ и екстремни дух преплавио је информативне програме и својим незнањем, агесијом и глупошћу пригушио озбиљан и одговоран разговор. Није ни чудо што су неке емисије имале називе „Клопка“, „Замка“, „Арена“. Ти називи одају праве намере оних који утичу на креирање медијске сцене: да људе третирају и претварају у животиње, односно јединке и неравноправне гладијаторе. Уселила се нека животињска и ропска психологија у медијску сцену Србије. Као да влада Србијом нешто што је најопасније за сваког појединца, групу и друштво, а то је стање преживљавања. Када су људи у стању преживљавања они су час у трагичној, час у фарсичној позицији. У тој борби за опстанак они су зверски немилосрдни, према другима нетрпељиви, а код себе показују најниже животињске пориве. Често медијска сцена у Србији личи на прави зверињак у којем се боре за преживљавање људске сподобе у облику лисица, вукова, хијена и разних врста лешинара, гмизаваца и пузаваца из животињског света. Преживљавање код људи урезује само једну црту, односно једну карактерну особину – преживети по сваку цену не бирајући средства. То је разлог да људи попримају басновите карактеристике.

Дневно се, и у појединим електронским медијима и у жутој штампи, пуштају с ланца хајкачи у опсежним и немилосрдним хајкама на означене мете. Измишља се људима оно што они нити поседују нити имају, а за то се тешко оптужују. Прогоњени обично немају шансу да демантују лажи нити могу да добју било какву сатисфакцију за измишљотине. И законска регулатива о медијима иде на руку оваквом опаком прогону. Чак и ако се омогући деманти хајка је успела, јер је деманти увек нешто што се и слабо чује и слабо види. Најчешће нападани одустају од демантија, знајући да је од њега слаба вајда, или се плаше да ће још више бити облаћени разним измишљотинама, или посустају и немају снаге да туже клеветнике и „вуку“ се по судовима годинама.⁷ Да постоје оштре

законске казне све би то брзо стало и никада се нико не би усудио да покрене било какву хајку против некога.

У законској регулативи Србије предвиђена су, према европским стандардима, тела која ће надзирати и контролисати, посебно електронске медије, али су она законски прилично ограничена, а кадровски још више ослабљена. У таквим телима не седе

руару 2002. године. У првом линчу који је трајао 26 сати и 30 минута власник телевизије Пинк увео је, без икаквих законских основа, информативне емисије сваког сата иако је у дозволи и програмској шеми у нормалним околностима, имао четири термина током 24 сата. Линч је почео прекидом емисије уживо у 22h и 30 минута у суботу 15. фебруара, а завршио се у првим сатима у понедељак, 17. фебруара 2002. године. Прекидање програма уживо и саопштавање вести ради се само у изузетним случајевима – великим природним катастрофама, упозорењима на такве катастрофе, отпочињања неког рата и убиства шефа државе или премијера. У другом линчу власник телевизије Пинк поново уводи сваког сата информативне емисије вести у којима ми шаље поруку изричући тешке вредносне судове и лаже о мојем материјалном стању, као и начину на који сам га стекао служећи се коруптивним радњама. Сваки сат од суботе увече 23. фебруара до поноћи 24. фебруара, што је такође трајало дуже од 24 сата, текст је читан као прва вест. Тада сам одлучио да тужим власника телевизије Пинк, не због негативних вредносних судова изнесених на рачун моје личности, већ због грубих лажи за које није имао никакав доказ. Потражио сам задовољење на суду. Нажалост, тај једноставни судски поступак трајао је четири године. На крају сам добио пресуду у којој се власник телевизије Пинк осуђује за кривично дело увреде, а не за оно дело за које сам га тужио и по којем се добија већа казна. После те пресуде осећао сам се и увређено и понижено. Схватио сам у каквом је стању један свети позив – судијски и једна света институција судства која би требало да буде потпуно независна и да на најправеднији начин брани људске слободе, права и достојанство. После 11 година, у марту 2013. године, доживео сам медијску хајку која је отпочела у „Куриру“, а потом пренета у Е–новине. Од тада до данас водим три судска поступка. Два су окончана у првом степену у моју корист, а трећи још траје – ево већ пуне три године. Схватио сам да сам велики део својих година потрошио на нешто што не заслужује да се толико утроши. То је разлог што понекад разумем људе који одустају и од демантовања и од истеривања правде. Међутим, никада не бих препоручио никоме да одустане од тражења правде, то је наша људска и професионална одговорност и право. Оно има смисла због будућих генерација, да буду опоменуте да никада не прихватају неправду и да се боре да она буде исправљена, а кривци примерено кажњени. Тако се успоставља владавина закона, али и утемељују ред, сигурност и стабилност у држави и друштву.

7 Имао сам лично искуство са овим дилемама шта да радим, после једног медијског линча и убрзо потом још једне медијске хајке. Био сам медијски линчован од власника Пинк телевизије два пута у феб-

озбиљни и одговорни професионалци који су се на јавној сцени показали и доказали као људи који поседују и моћ знања и моћ савести. Свака власт је доводила већински део у том телу који је увек каснио иза догађаја или споро реаговао или уопште није реаговао, а најчешће ослушкивао шта моћници из власти или тајкунски лобији траже и захтевају. Наравно, то је за чланове тих тела било лично исплативо, али по друштво и медије погубно. Док се таква фарса око медијске регулативе и кадрова одвија и одржава, медијска сцена ће све више тонати у живо блато у којем полако ово друштво и држава тоне не знајући када ће доћи до дна. Неки озбиљни новинари који су имали дуго искуство са различитим властима у последње време изјављивали су, нудећи за своје ставове аргументе, да ово што се сада дешава на медијској сцени – никад није било, и да им то личи да је она пала на једну колоквијалну узречицу „дно дна“. Другим речима, и оно мало критичког што се до скоро одржавало, сада је на перфидан начин придављено или се придављује.

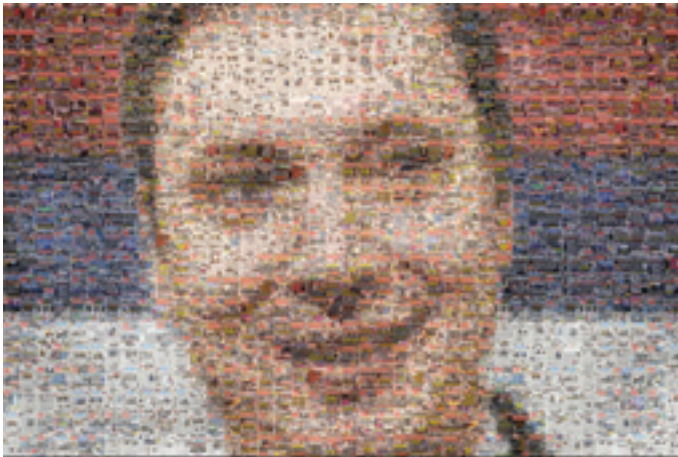
Власничка структура, односно нови власници, су онај перфидни елеменат који омогућава поробљавање, вулгаризовање и брутализовање медијске сцене у Србији. Томе је допринела и неодмерена и слугеранству склона политика низа власти од 2000. године до данас, које су у име приватизације починиле огромну штету када су у питању медији, јавно мњење и јавна сцена у Србији. Приватизација медија је, под изговором захтева међународних чинилаца, обављена без икаквих критеријума. Приватизација је послужила неким opakим људима из политике,

али и онима који су могли да утичу на политику, да се и помоћу ње лично користе. Корист је била двострука – лична и пригушивачка. То је био начин да се власт ослободи сваке медијске могуће критике и стави медије под контролу и стање потпуне зависности. Стављајући их у позицију само своје промоције.⁸

Поред хајки, често се обављају и медијски линчеви. То се обавља страсно, са уживањем и једном врстом радосне и веселе патологије. Нигде се толика концентрација зловоље не мобилише него када се неко линчује, а тај линч прихвата једна необразована или полуобразована маса, која у часу линчовања постаје опака и немилосрдна гомила. Медијском линчу претходи медијска сатанизација. Сатанизацију у медијима подстичу владајући кругови. Она је истовремено демонстрација арогантне и осионе моћи, али и велике унутрашње немоћи. Сатанизацијом се сви који нису политички подобни морално блате до уништења. Медији који прихвате сатанизацију снажном пропагандом утичу на јавност и формирање острашћеног некритичког јавног мњења које то олако прихвата, штавише са уживањем, и наставља да још снажније сатанизује. Медијска сатанизација је вербална ликвидација која потом подстиче и физичку ликвидацију. Циљ медијске станизације је да се онај који није подобан оцрни у јавности, али истовремено и означи за одстрел. Када прихвате такву улогу, медији се стављају у позицију хушкача који подстичу насиље, односно спремност на злочине и зло.

Из историје је познато да су тиранске и диктаторске природе на власти склоне јавној сатанизацији свих у које сумњају, који су им противници и за које мисле да их могу ускоро напустити. Емил Сиоран је добро окарактерисао тиранске и диктаторске при-

8 Приватизацијом се на перфидан начин успоставља невидљива контрола над медијима. Добро је запазио наш филозоф и социолог Ђуро Шушњић да „видљива контрола замењује се невидљивом, али се не укида... Групи на власти, између осталих средстава владања стоје на располагању средства *mass media* преко којих она систематски *одашљива* у масу симболе (идеје) које је она *одабрала*, које је она *организовала*, које она *усмерава* и чије последице она *контролише*“. (Ђуро Шушњић, *Рибари људских душа*, Чигоја штампа, Београд, 1995, стр. 177).

роде када је изрекао да би неко био тиранин или диктатор мора имати неки „ментални поремећај“.⁹ Често поремећени успевају да се докопају врхова власти и да управљају нашим животима, а у овом случају да употребе и медијску сцену у својим нереалним и неодговорним намерама. Што је њихово обећање нереалније, то је њихова насртљивост на јавну сцену – упорнија и већа. Њихова амбиција је изнад њихових реалних могућности.¹⁰ И када се воде јавне полемике оне у таквом медијском стању попримају сатанизирајуће карактеристике. Свако другачије мишљење, поглед, приступ, начин, сатанизује се до уништења. Сатанизација разара сваки дијалог, а посебно јавни дијалог. Спречавају се суочавања различитих виђења, изношења разлога, аргумената и решења. Сви који имају другачије мишљење дисквалификују се као злонамерници и у најмању руку опасни људи. Сваку разлику треба разобличити и одмах је уништити.

Сатанизацијом се избегавају проблеми, али се зато нападају личности. Стално се преиспитује *ко је тај који нешто другачије покреће* од онога што је вођа замислио, промислио и кренуо да реализује. Параноично се пита: *ко стоји иза њега*, а не види се проблем који он покреће. За такву логику није

⁹ Емил Сиоран, *Историја и утопија*, Градац, Чачак, 1987, стр. 41.

¹⁰ „Амбиција је дрога која човека који јој се ода претвара у потенцијалног лудака. Ономе ко те знаке, тај изглед помахнитале животиње, те неспокојне и неком ружном екстазом тако рећи оживљене црте лица није посматрао на себи ни на другим људима, остаће непознато кобно и благотворно деловање Власти, тог окрешљујућег пакла, синтезе отрова и лека за све болести“ (Оп.цит.стр. 40).

важан проблем већ намере. Свако другачије и различито мишљење и виђење сумњичи се и тумачи као завера. Сумњичење иде дотле да и унутар врха власти почињу подозрења, неретко и међу актерима који припадају истој страни. У сусретима се грле, заричу се да су на истом путу, да су им циљеви исти, да им је стратегија и тактика јединствена, а онда околу, преко медијске сцене шаљу убојите поруке преко којих застрашују једни друге, као и своје најближе сараднике у које се заклинају. Уводи се логика унутрашњег позиционог рата, ствара се атмосфера великог неповерења, а последица је продубљивање подела, ширење раскола и деоба. Неповерење и сатанизација стварају подељено друштво до нетрпељивости и искључивости. То може да утиче на појаву екстремизма и фанатизма на друштвеној и политичкој сцени. На политичкој сцени копају се ровови и граде нишанцијске позиције. Медији се у таквим околностима користе за ширење сумњичења, неповерења, неспоразума. Они проблеме прикривају, а у ствари их прикривањем и навијачком пропагандом још више продубљују. Посебно је интересантна сатанизација коју спроводи огромно премоћна власт над немоћном и поцепаном опозицијом. И то мало и немоћно опозиционо тело сатанизацијом лидера се до краја хоће обезвредити и уништити. Посебна врста сатанизације одвија се према опозиционим јавним личностима које не припадају партијама, али чије се критичке мисли плаше јер она ствара код вођа љутњу, бес и раздражљивост која полако прелази у кратоманску параноју.

Медијски сензационализам, сатанизација и линч утичу на урушавање, али и уништавање вредности и вредносног система, јер се у јавности стиче утисак да су сви у политици и на јавној сцени – исти. То се перфидно ради да би се изједначавањем релативизирале узурпације власти, као и нелегално стечене позиције (запослења, богатство, привилегије, монополске позиције, нелегалне и криминалне радње). У медијима се отвара афера за афером које су праћене линчом, а потом се ретко икада окончавају, обично никад. Афера се отвори, неко се притвори или

се ислеђује до исцрпљења, а потом се никада не сазна резултат. Све је ово најсечће у функцији скретања пажње са озбиљних тема и проблема, као и потпуно потискивање, дисквалификавање или нестанак озбиљних и одговорних, односно моралних појединаца који се супротстављају моћним узурпаторима на власти и у медијима. Медијском сценом крећу се разне сподобе, као власници или као тренутно утицајне личности, које су се додворавале и чиниле разне врсте услуга претходним властима. *Једном употребљиви, увек спремни за све будуће употребе.* Они су мајстори који лако мењају господаре. Умиљати, услужни, до краја покорни, опсепарски спремни да подрже господара у првој промени то олако преносе на новог. Много је „таљерана“¹¹ на медијској сцени Србије.

Медијске сензације, сатанизације, хајке и линчеви пример су како се слобода комуникације употребљава за њено разарање. Нажалост, слобода има једну слабост – даје могућности и онима који је на прави начин користе и шире, али и деспотским, тиранским, диктаторским, односно ауторитарним природама. Због тога је битно заштити слободу од оних који је у њено име уништавају. Та заштита треба да буде уставна и законска, али и обезбеђена да се устав и закони примењују и до краја реализују. За повратак медија у онај положај и са оном улогом коју би требало да имају у отвореном и демократском друштву потребна је добра законска регулатива са оштрим казнама које ће превентивно да делују и не дозволе у будућности да икада више било који узурпатор може да их подреди и злоупотреби.

Урушавање вредности и вредносног система није само карактеристично за Србију,

11 Шарл Морис де Таљеран-Перигор (*Charles Maurice de Talleyrand-Périgord*) био је министар у неколико режима и влада у Француској током друге половине 18. и почетком 19. века. Најпре је служио код апсолутистичког монарха Луја XIV, потом је изабран да представља свештенство на Уставотворној скупштини формираној на почетку Француске буржоаске револуције када је назван „бискуп револуције“. Био је у време владавине директоријума министар спољних послова. Такође, и Наполеон га је поставио за министра спољних послова. Преживео је и Наполеона и постао министар спољних послова за време владавине Луја XVIII. Он је пример политичара који је служио у различитим режимима и све их преживео.

оно је планетарна пошаст. Нажалост, једним делом то је и цивилизацијско питање. Нагли развој модерних техника и технологија омогућио је ширење медијског утицаја на целу планету. Глобализација је постала неизбежност, а са њом су руку под руку кренуле и позитивне и негативне стране изражене у позитивним и негативним последицама. Појава комерцијалних медија утицала је на разарање старог медијског амбијента и формирала нови. Комерцијализацију воде интереси профита, односно добити.¹² Ако тржиште није регулисано правилима, комерцијализација медија може да почини огромну штету, посебно по вредности и вредносни систем друштва и државе. Нерегулисано тржиште омогућава картелско повезивање, односно стварање медијских империја које лако све што је другачије и мало уруше и униште. Тако се уместо конкуренције грађанима пружа монополска империјална медијска политика. То изузетно погодује свима на власти који хоће да контролишу и држе медије у својим рукама.

Да би се заштитили од тих погубних комерцијално-медијских последица потребно је тачно дефинисати културну политику која треба да буде зауставна брана да незајажљиви, а најчешће најнижи и лаки садржаји завладају медијском сценом и утичу на формирање јавног мњења и јавности. Комерцијални медији стварају пасивног конзумента, а не активног слободног грађанина. Ако се добро осмисли културна политика друштва и државе онда је могуће пронаћи меру помоћу које ће се колико-толико спољашњи валови глобалних негативних процеса зауставити, каналисати и контролисати да не би као копије били лако прихватани и починили штету која на дуги рок доводи у питање развитак људских бића и њихових најбољих могућности и дарова. Опасно је ако мања па-

12 „Кад економске вриједности имају не само средишњу улогу него кад потискују и покривају све друге вриједности, онда се може и догодити да се потрошња не доживљава као средство већ као циљ, а профит као једина вриједност. Колико је то апсурдно не вриједи доказивати. Најгоре је што су последице далекосежне са становишта развитка људских бића и њихових креативних потенцијала.“ (Ратко Божовић, *Парадокси медијске слободе*, час. „Медијска култура“, бр. 8/2015, стр. 145).

мет и осредњост воде неко друштво и државу.

Помоћу културне политике могу се осмислити и законска решења која ће ограничавати лоше садржаје који се медијски пласирају. Добрим законом могу се штитити и бранити професионални стандарди, али и укус онога што се у медијима пласира. Лака забава, разне врсте *show-a* у којима се омогућава да ниске страсти, простаклук и порнографија добијају јавни простор могуће је регулисати тако што нико на медијској сцени неће моћи са таквим жанровима и садржајима да добије националну фреквенцију. И комерцијални медији, чију слободу не треба доводити у питање, када се пласирају жанрови и садржаји могуће је на бољи начин регулисати, а да се не уведу никакве забране. То се може учинити добром пореском политиком којом се могу заштитити вредности и вредносни систем. На пример, за програме и емисије опасне по вредности и урушавање вредносног система могуће је законски одредити стопе пореза које ће за комерцијалне медије бити неисплативе. Ако се за разне врсте *reality show-a*, који су показали огромну количину неукуса, пласирања

најнижих страсти, простачког понашања, порнографије и насиља, uvede пореска стопа од 95 одсто, питање је да ли ће њима такве емисије бити исплативе. То је пример који показује да се нешто не забрањује, али да се садржаји контролишу и каналишу да не би оставили трајне последице по грађане и њихову будућност. Друга мера која би спречила злоупотребу медијске сцене, односно медија, јесу оштре казне за све који врше притисак нарушавајући високе професионалне стандарде, као и за све који користе најбруталнији, највулгарнији и насилан начин да пласирају лажи, блате људе и скрнавe вредности без којих једно друштво не може да се развија нити да има будућност.

Филозофски творац грађанске државе Хегел запазио је пре 200 година да постоје таква урушена друштвена и државна стања да се не могу никакво поправити без примене оштрих казни. Он је писао да „оштре казне по себи и за себе нису ништа неправедно него стоје у односу са стањем времена“.¹³

¹³ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Основне црте филозофије права*, Веселин Маслеша, Свијетлост, Сарајево, 1989, стр. 347.

Другим речима, оштра казна није репресија него превентива која онемогућава опасна деловања и понашања. Без таквих приступа и начина тешко се може опоравити медијска и јавна сцена у Србији. Демократско друштво подразумева медије и медијску сцену отворену за све садржаје, а притом су једини критеријуми за њихову селекцију високи професионални стандарди. Нема независних медија јер они зависе од оних који их финансирају, односно од грађана (буџетско финансирање) и од приватника. То је нешто што је неспорно, али њихова мисија треба једино да подлеже отвореношћу и професионалним стандардима и да то буде законски гарантовано. Ко год то крши треба да сноси санкције. Тако се једино може успоставити медијска сцена у којој ће доминирати истина, правда и добро, а не лажи, подвале, неправде, зла и манипулације. Последњи је час да се садашње медијско понижавање и урушавање заустави. Ко то не схвати и сам ће бити жртва свога несхватања, похлепе, лудости и глупости.

Литература

- Арент, Хана, *Извори тоталитаризма*, Феминистичка издавачка кућа 94, Београд, 1998.
- Бал, Франсис, *Моћ медија*, Сlio, Београд, 1997.
- Божовић, Ратко, *Парадокси медијске слободе*, час. „Медијска култура“, бр. 8/2015.
- Чупић, Чедомир, *Медијска етика и медијски линч*, Чигоја штампа, Београд, 2010.
- Чупић, Чедомир, *Политика и позив*, Удружење за политичке науке Југославије, Чигоја штампа, Београд, 2002.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Основне црте филозофије права*, Веселин Маслеша, Свијетлост, Сарајево, 1989.
- Сиоран, Емил, *Истоја и утопија*, Градац, Чачак, 1987.
- Шушњић, Ђуро, *Рибари људских душа*, Чигоја штампа, Београд, 1995.